

виразу чи його окремих компонентів, структурними й стилістичними стимулами - наявністю детермінантів, ступенем десемантизації слів-компонентів, їх системними властивостями, кумедними та комедійними мотивами, які обігруються в багатьох варіантах, звичністю та «впізнаваністю» фразеологізму чи паремії лінгвокультурним колективом.

Увага до трансформацій фразеологізмів «за вертикаллю», більш загострена сьогодні, дає змогу вияти різноманітність трансформацій, уточнити наявні типології фразеологічних оновлень, простежити чинники та важелі соціальної актуалізації, стимули мовного та позамовного характеру, що відкривають простір для оновлень фразеологізму в медіатекстах. Водночас надзвичайно цікавим є «горизонтальний» вимір трансформацій, що лише починає вивчатися. Йдеться про сукупність усіх оновлень однієї фразеологічної одиниці, що позначена особливою трансформаційною активністю і соціальною й часовою актуальністю. Ми називаємо її трансформаційною парадигмою. Трансформаційна парадигма як різновид парадигми має свою внутрішню будову, свою структуру, що дає змогу простежити максимальні прояви фразеологічних оновлень, їх чинники, співвідношення індивідуального та системного, зокрема й соціального в актуалізації однієї і тієї ж ФО у різних мовах. В центрі уваги міжмовного зіставлення опиняються найчастіше т.зв. інтер-фразеологізми зі сфери «культурної фразеології» (бібліїзми, фрази античного походження, інтермовні запозичення, фольклоризми тощо). З одного боку, у зіставленні важлива максимальна еквівалентність фразеологізму у зіставлюваних мовах (у. *вовк в овечій шкурі*, ч. *vlk v rouše beráncím*; у. *повернення блудного сина*, ч. *návrat marnotratného syna*), з іншого – його трансформаційна активність і соціальна затребуваність у різних лінгвокультурах.

AUGUSTYNIAK-ŽMUDA Gabriela
doktor, Warszawa, Polska

IDEOLOGIA AUTENTYCZNOŚCI I WŁASNOŚCI JĘZYKA NA PRZYKŁADZIE BADAŃ ETNOLINGWISTYCZNYCH PODLASIA

Od 2021 r. we wschodniej części Polski, dokładnie na terenie regionu podlaskiego, prowadzone są etnolingwistyczne badania naukowe, w ramach projektu „Różnorodność językowa w Polsce: języki kolateralne, działania na rzecz języków i konceptualizacja tożsamości zbiorowej” [zob. Dołowy-Rybińska, Mętrak]¹. Obecnie materiał empiryczny jest zbierany dwutorowo: są to badania ankietowe oraz wywiady z

Grant realizowany pod kierownictwem dr hab. Nicole Dołowy-Rybińska, prof. IS¹
PAN. Numer projektu: 2020/38/E/HS2/00006 Konkurs: SONATA BIS, Narodowe
Centrum Nauki.

mieszkańcami Podlasia. Dotychczas zebrano 213 ankiet oraz przeprowadzono ponad 30 godzin wywiadów.

Podczas wystąpienia przedstawię problematykę ideologii autentyczności i własności „języków podlaskich” na podstawie analizy badań ankietowych oraz rozmów z rodzimymi użytkownikami tych kodów.

Ideologie językowe to przekonania, uczucia i założenia dotyczące języka, które są społecznie wspólne i które wpływają na różne formy języka i ich miejsce w społeczeństwie. Reprezentują założenia na temat poszczególnych form językowych i tego, jak o nich mówią ludzie, którzy ich używają. Ideologie działają na poziomie podświadomości i uwidaczniają się poprzez stosunek ludzi do danego języka [Dołowy-Rybińska, Hornsby: 105]. Ideologia autentyczności umiejscawia wartość języka w jego relacji do konkretnej społeczności. W związku z tym ważną kategorią jest pochodzenie – autentyczny mówca musi być „skądś” w świadomości mówiących (odzwierciedla to, kim jesteś – nie co mówisz) [zob. Woolard]. Mówienie „po podlasku” oznacza przynależność do „jakiejs” grupy. Mieszkańcy Podlasia identyfikują się z Białorusią, Ukrainą, Wielkim Księstwem Litewskim i/lub Polską. To oznacza, że ideologia autentyczności sytuuje wartość języka w stosunku do danej społeczności. Język autentyczny to ten, który ma znaczenie lokalne. Co w przypadku, jeśli jest ich kilka? Różnice między odmianami lektów podlaskich są równe wobec siebie i uznawane przez społeczność.

Kolejnym tematem rozważań jest ideologia własności języka [zob. Costa]. Podczas wystąpienia spróbuję odpowiedzieć na pytanie: kto ma prawo nazwać się prawomocnym mówcą danej odmiany podlaskiego, jaką rolę odgrywają i kim są nowi użytkownicy języków podlaskich.

Bibliografia

1. Costa J. New speakers, new language: On being a legitimate speaker of a minority language in Provence. *International Journal of the Sociology of Language*. P. 127–145. <http://dx.doi.org/10.1515/ijsl-2014-0035>
2. Dołowy-Rybińska N., Hornsby M., Attitudes and Ideologies in Language Revitalisation, in: Olko J., Sallabank J. (eds). *Revitalizing Endangered Language. A Practical Guide*. Cambridge University Press. P. 104–117.
3. Dołowy-Rybińska N., Mętrak M. Metodologiczne i teoretyczne wyzwania badań nad żywotnością etnolingwistyczną grup posługujących się językami kolateralnymi w Polsce. *Zeszyty Łużyckie* 57. 2022. P. 53–70.
4. Woolard K. Language and identity choice in Catalonia: The interplay of contrasting ideologies of linguistic authority. In Süselbeck K., Mühlshlegel U., Peter M. (eds.), *Lengua, Nación e Identidad: La Regulación del Plurilingüismo en España y América Latina*. 2008. P. 303–323.